

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Філологічні зошити. Літературознавство:

ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ
НАУКОВИХ СТАТЕЙ

ВИПУСК VIII

Рівне – 2020

ББК 83

Ф 54

УДК 82

Філологічні зошити. Літературознавство: зб. студ. наук. ст. Вип. VIII / ред. кол. О. Кирильчук [та ін.]. – Рівне : РДГУ, 2020. – 97 с.

У збірнику вміщені студентські наукові розвідки, результати бакалаврських та магістерських досліджень з актуальних проблем українського літературознавства, теорії літератури, компаративістики та методики викладання української літератури. Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, студентами, вчителями-словесниками.

Рекомендовано до друку рішенням кафедри української літератури
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 3 від 20 лютого 2020 р.)

Рецензент:

ШАНЮК В. І., кандидат філологічних наук, доцент (Національний університет водного господарства і природокористування).

Редакційна колегія:

ЗАХАРЧУК І. В., доктор філологічних наук, доцент;

БЕСТЮК І. А., кандидат філологічних наук, доцент;

КИРИЛЬЧУК О. М., кандидат філологічних наук, доцент (головний редактор);

КРУПКА М. А., кандидат філологічних наук, доцент;

ТХОРУК Р. Л., кандидат філологічних наук, доцент.

ЗМІСТ

БЕРНАЦЬКА АЛІНА Моделі характеротворення у романі Максима Кідрука «Де немає Бога»	7
БУХАЛЬСЬКА БОГДАНА Урбаністична топографіка у романі Олександра Ірванця «Рівне/Ровно (Стіна)»	13
ГАРМАНЮК БОГДАНА Містика у художній структурі роману Макса Кідрука «Не озирайся і мовчи»	17
ГРЕБЕНЕЦЬ МАРІЯ Мотив межової ситуації у драмі «Алмазне жорно» Івана Кочерги крізь призму філософії	22
ГУЛЕЧКО АНАСТАСІЯ Художні стратегії репрезентації минулого у романі Юрія Винничука «Танго смерті»	27
ДЕМЧУК ВІКТОРІЯ Жанрова природа ретродетективу (на матеріалі роману Владислава Івченка та Юрія Камаєва «Стовп самодержавства, або 12 справ Івана Карповича Підпригори»).....	32
КУК НАДІЯ П'єса Миколи Куліша «Мина Мазайло» як сатиричний текст.....	38
КУХАРЧУК ОКСАНА Сільський апокаліпсис Миколи Куліша	42
ЛОЙКО ІВАННА Світ дитинства в есеїстиці Оксани Забужко	46
МАЛІНОВСЬКА КАРІНА Художні моделі репрезентації травматичного досвіду у повісті «Поza межами болю» Осипа Турянського	50
МИРОНЮК ОЛЬГА Художнє відображення Другої світової війни у романі Тетяни Пахомової «Я, ти і наш мальований і немальований Бог»	55

МОРОЗ ТЕТЯНА

Белетризація звичаєвого права у романі

Пантелеймона Куліша «Чорна рада» 60

ОЛЕКСЮК ОЛЕКСАНДРА

Моделювання національних характерів

у прозі Михайла Коцюбинського 66

ПІСКЛЯК ОЛЕНА

Друга світова війна і досвід сучасної української літератури..... 71

ПОНОРЧУК ІРИНА

Жінка в умовах Голодомору: Світлана Талан «Розколоте небо»..... 76

ПРОКОПЧУК ТЕТЯНА

«Вид на Толедо»: картина Ель Греко в поетичних версіях

Вадима Лесича й Патриції Килини 82

СИТКІВ МАРІЯ

Тема влади у драматургії Валерія Шевчука

(на матеріалі драм «Вертеп», «Птахи з невидимого острова»)..... 87

СТАСЮК КАТЕРИНА

«Хвороба як метафора» (за Сьюзен Зонтаг):

українська проза на початку третього тисячоліття..... 93

CONTENTS

BERNATS’KA ALINA Modeling of Characters in Novel «The Place Where God Is Not Exist» by Max Kidruk.....	6
BUCHALS’KA BOHDANA Urban Topography in Novel «Rivne/Rovno (The Wall)» by Olexander Irvanets	12
HARMANYUK BOHDANA Mystics Parameters in Fictional Structure of Novel «Do Not Look Forward and Be Silence» by Max Kidruk.....	16
HREBENETS’ MARIYA Metaphysical Motif of Being on the Edge in Drama «Diamond Millstone» by Ivan Kocherga	21
HULECHKO ANASTHASIYA Art Strategies of Representation of the Past in Novel «Tango for Death» by Yurii Vynnychuk.....	26
DEMCHUK VICTORIYA Genre Parametres of Retrodetective (on materials of novel «Pillar of Autocracy, or 12 Actions against Ivan Karpovych Pidipryhora») by Vladyslav Ivchenko and Yurii Kamayev.....	30
COOK NADIYA Play «Myna Mazailo» by Myckola Kulish as a Saturical Text.....	36
KUCHARCHUK OXANA Village Apocalypses of Mychola Kulish.....	40
LOIKO IVANNA World of Childhood in Essays by Oxana Zabuzhko.....	44
MALYNOVS’KA KARYNA Fictional Models of Representation of Traumatic Experience in Long Story «Beyond the Edge of Pain» by Osyp Turyans’kyi.....	48

MYRONYUK OLGA

Traumatic Experience of World War the Second in Novel

«Me, You and Our Painted and Non-Painted God»

by Tetyana Pakhomova55

MOROZ TETYANA

Fictional parameters of habitual life of the Ukrainians in novel

«Black Council» by Panteleimon Kulish's60

OLEXYUK OLEXANDRA

Modelling of Ethnic-Coloured Characters

in Prose of Myckailo Kotsyubyns'kyi66

PISKLYAK OLENA

World War the Second and an Experience of

Contemporary Ukrainian Literature71

PONORCHUK IRYNA

Woman in times of Holodomor: Svitlana Talan «Split the Sky».....76

PROKOPCHUK TETYANA

«View of Toledo»: a Painting by El Greco

in Poetical Versions by Vadym Lesych and Patriitsiya Kylyna.....82

SYTKIV MARIYA

Motif of Authority in Drama by Valeryi Shevchuk

(on the materials of plays «Puppet-Show», «Birds from Invisible Island»)....87

STASYUK KATHERYNA

«A Metaphor of Illness»: (following to Susan Sohntag)93

Богдана Бухальська

Науковий керівник – канд. філол. наук Кирильчук О. М.

УРБАНІСТИЧНА ТОПОГРАФІКА У РОМАНІ ОЛЕКСАНДРА ІРВАНЦЯ «РІВНЕ/РОВНО (СТІНА)»

У статті проаналізовано практики естетизації урбаністичного простору у романі Олександра Ірванця. Основну увагу зосереджено на аналізі міського ландшафту у контексті авторської концепції тексту.

Ключові слова: роман, урбаністичний простір, топографіка, міський ландшафт.

The author of this article analyzes the practices of aesthetizing urban space in the novel by Alexander Irvanets. The focus is on the analysis of city landscape in the context of writer's concept of the text.

Key words: novel, urban space, topography, urban landscape.

Літературна урбаністика у вітчизняному письменстві довгий час лишалася на другорядних ролях. Лише у ХХ столітті у художніх текстах міська топографіка усталилася як знакове естетичне явище. У літературі початку ХХІ століття можна говорити про формування кількох проектів літературної рецепції міста: «київський» та «львівський». Звичайно, й інші міста України (Харків, Одеса, Чернівці, Івано-Франківськ тощо) у творах сучасних авторів набувають певного художнього оприсутнення, однак саме щодо Києва і Львова сформувалася стала літературна традиція осмислення урбаністичного простору.

Дослідник Ярослав Поліщук стверджує, що у сучасній культурі урбаністичне середовище набуває виразної естетизації, оскільки саме місто постає простором, у якому творяться нові смислові коди та моделі художньої репрезентації світу. На думку вченого, у вимірі текстів початку ХХІ століття «зображення міста в літературі своєрідно кодифікується, коли пригадуванні факти й постаті з минулого слугують чинниками загальних уявлень, символічної пам'яті, що спонукає людину так або інак позиціонувати себе у виборі життєвого шляху, зокрема його національного, релігійного, соціального, звичаєвого складників» [3, 117-118]. Відтак відображення у творах міського ландшафту є не лише бажанням авторів занурити читача у певний урбаністичний світ, але й акумулювати потужне семантичне наповнення топографії міста.

Одним із знакових текстів у цьому контексті є роман Олександра Ірванця «Рівне/Ровно (стіна)». Текст побачив світ у 2002 році у видавництві «Кальварія». Письменник виразно натякає на постмодерну природу твору, ідентифікуючи його як «нібито роман». У романі Олександра Ірванця простір Рівного є не лише місцем уявних подій про поділ міста символічною

стіною на два окремі світи, але й відображає проблему конфлікту різних ідентичностей в одному урбаністичному просторі. Водночас «Рівне/Ровно (стіна)» одним з перших в українській літературі 1990-2000-х років витворює розлогу семантичну модель «рівненського тексту» з виразною естетизацією міського ландшафту Рівного.

Марія Ревакович вважає, що у «Рівне/Ровно (стіна)» «антиутопічний сюжет просто забезпечує оповідачеві претекст для того, щоб розповісти історію свого міста, міста яке він [Олександр Ірванець – Б. Б.] пам'ятає здебільшого з часів дитинства та юності» [4, 278]. Відтак дослідниця наголошує на важливості у романі саме культурної топографії, яка стає відображенням життєвого досвіду протагоніста.

Літературний критик А. Галич відзначає, що центральним ідейним осердям тексту Олександра Ірванця постає саме образ «стіни». Зокрема, дослідник акцентує увагу на цьому асоціонімі, який «віртуально роз'єднує і водночас поєднує топографію українського міста, фокусуючи в собі недалеке минуле й невідразне, чітко не окреслене майбутнє» [1].

Мета статті полягає у спробі окреслити культурну топографію «рівненського тексту» у романі Олександра Ірванця «Рівне/Ровно (стіна)».

Письменник у творі проектує історію розділення Берліну в період окупації східної Німеччини радянськими військами. Дві частини розчакнутого Рівного перетинає саме аналог берлінського муру – «стіна». Західна частина міста належить до Західної Української республіки і є втілення образу України пострадянської епохи, у якій запроваджена демократична система управління, ринкова економіка, співпраця із європейськими державами. Натомість східне Рівне втілює домінування комуністичного режиму. Автор намагається зобразити типові проблеми радянської держави: відсутність свободи громадян, тотальний контроль з боку органів безпеки, політичний диктат, дефіцит товарів.

Олександр Ірванець свідомо протиставляє у вимірі одної темпоральної перспективи два часові відрізки з історії Рівного. Важливу роль у цьому контексті відіграє топоніміка вулиць двох частин розділеного міста. Відтак одна з ключових вулиць Рівного втілює діаметрально протилежні ідеологічні перспективи: Московська (СРУ) та Степана Бандери (ЗУР). Автор наголошує на колоніальній залежності комуністичної частини міста від імперського центру. Однак Марія Ревакович відзначає, що «ідеологічна прірва між двома половинами Рівного парадоксально не є головним сюжетним елементом роману» [4, 278]. Зрештою, і «стіна» у романі не постає центральним символом, оскільки лише відіграє роль демаркаційної лінії між двома періодами міста, які не заперечують один одного, а лише доповнюють.

У романі Рівне постає одним із головних персонажів, оскільки його простір репрезентує близький для самого автора досвід. Марія Ревакович стверджує, що «Ецірванові згадки про минуле підкреслюють глибинну пов'язаність героя із місцевим середовищем, із вулицями та спорудами

рідного міста і не залежать від ідеологічного та/або політичного наповнення» [4, 279]. Тому і проєкції свободи/несвободи як світоглядні орієнтації двох частин Рівного не набувають форми безальтернативного вибору для протагоніста, бо є лише частиною його минулого. Однак у цій ієрархії пам'яті Ецірвана вони не займають найвищі позиції, бо для нього важливішим постає спогади про самого себе, закарбовані у топографію рідного міста: «На твоїх вулицях, під твоїми дахами пізнав я уперше і пекуче нестерпне щастя, і таку солодку ганьбу» [2, 185].

Олександр Ірванець прагне у романі яскраво представити естетизацію міського ландшафту, особливо радянської епохи, який найбільше пов'язаний із його юністю. Чітко прокреслений мапою міста маршрут від прикордонного пункту біля «стіни» до помешкання батьків відбиває «зрощення» Ецірвана з містом, де кожна архітектурна деталь має стосунок до його минулого, до його становлення як особистості. Так, кафе «Супутник» в уяві Шлойми постає точкою акумуляції дитячих спогадів: «враз пригадався смак тістечка «Лимонне» по п'ятнадцять копійок, з білим вершечком /.../ смак убогого дитинства, супроводжуваного походами на танці в клуб будівельників, бійками з пацанами з «Проспекту», вином «Золота осінь» за карбованець двадцять сім» [2, 31]. Прикметно, що минуле в уяві протагоніста не ідеалізується, пригадуються усі проблеми та недоліки. Однак Шлоймі важливими є згадки не виключно про щасливі часи, а про усю сукупність подій (позитивних та негативних), бо саме їх єдність і дозволяє йому бути тим, ким він є, це все є частиною його внутрішнього світу.

Відтак урбаністичні краєвиди у романі дозволяють Ецірвану зануритися у власну пам'ять та відновити спогади про самого себе: «за чахлими, приземкуватими каштанами у видолинку розпласталися понад землею розкарячені верби – по них було зручно лазити, граючись в індіанців після перегляду чергового ендеерівсько-югославського вестерну з Гойко Мітичем, заміником чи швидше – предтечею Арнольда Шварценегера для радянських дітей сімдесятих років» [2, 60]. Відтак у романі Олександра Ірванця міські ландшафти наповнені символічним змістом, який дозволяє розкрити не лише індивідуальну історію протагоніста, але й колективний досвід минулого.

Ярослав Поліщук стверджує, що в сучасній літературі рецепція міста проявляється у синтезуванні кількох «граней його ідентичності, що, відповідно, проєктуються на пам'ять минулого (її вибірковість і спосіб реактуалізації), сприйняття сучасної дійсності, зосібна її контroversій, та діагностування загальної ситуації, зі стратегічної /.../ перспективи» [3, 124]. Шлойма Ецірван у романі намагається, саме опираючись на топографію рідного міста, реконструювати власну пам'ять, відновити власний зв'язок з минулим. Зрештою, увесь текст перетворюється на своєрідну подорож різними частинами Рівного для пошуку самого себе. Фінальна сцена роману про сприяння окупації західної частини міста радянськими військами є

символічним актом відновлення внутрішньої єдності самого Ецірвана. Така цілісність полягає у прийнятті різних іпостасей одного «Я», конфлікт між якими і провокував духовну розщепленість героя. Власне така модель спрацьовує і на рівні колективної історії міста: і пострадянський, і радянський період Рівного є не взаємозаперечними категоріями, а, навпаки, частинками одного цілого.

Роман Олександра Ірванця «Рівне/Ровно (стіна)» постає яскравою спробою у сучасній українській літературі естетизації урбаністичного простору. Письменнику вдається вибудувати розлогу версію саме «рівненського тексту» із виразною символізацією міської топографіки Рівного. Водночас у романі урбаністичні ландшафти постають проекцією зіткнення різних часопросторових моделей колективної пам'яті про минуле та індивідуальної історії подолання внутрішніх протиріч протагоніста у просторі рідного міста.

Джерела:

1. Галич А. Стіна в романі-антиутопії О. Ірванця «Рівне / Ровно (стіна)» : [Електронний ресурс] / А. Галич. – Режим доступу: <http://litmisto.org.ua/?p=25097>.
2. Ірванець О. Рівне/Ровно (стіна). Нібито роман / О. Ірванець. – Львів : Кальварія, 2002. – 192 с.
3. Поліщук Я. Із дискурсів і дискусій / Я. Поліщук. – Харків : Акта, 2008. – 285 с.
4. Ревакович М. Географія має значення: регіоналізм та територіяльні ідентичності в сучасній українській прозі / М. Ревакович // Ревакович М. *Persona non grata*. Нариси про Нью-Йоркську групу, модернізм та ідентичність. – К. : Критика, 2012. – С. 269-289.